

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ Γ ΛΥΚΕΙΟΥ

Επιμέλεια Σημειώσεων: Αναστασία Δεικτάκη, Κοινωνιολόγος, MSc

Πειραματικό Λύκειο Ρεθύμνου Πανεπιστημίου Κρήτης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ3. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

- **Οι στόχοι της Κοινωνικοποίησης και η σημασία του κοινωνικού περιβάλλοντος για το άτομο**

Ο άνθρωπος είναι εν δυνάμει κοινωνικό ον. Η ανθρώπινη συμπεριφορά δεν είναι γενετικά προγραμματισμένη, μαθαίνεται.

Κοινωνικοποίηση: Μια διαδικασία μέσα και μέσω της οποίας το άτομο μαθαίνει, και εσωτερικεύει τα διάφορα στοιχεία του πολιτισμού της κοινωνίας μέσα στην οποία ζει (κοινωνικούς κανόνες, αξίες/αντιλήψεις, πρότυπα συμπεριφοράς, δικαιώματα και υποχρεώσεις κ.α.) πράγμα που του επιτρέπει να διαμορφώσει τη δική του προσωπικότητα και να **ενταχθεί** στις διάφορες ομάδες.

Λέξεις κλειδιά: Ένταξη/ Προσαρμογή του ατόμου στην κοινωνία, **Μεταβίβαση** αξιών / προτύπων

Χαρακτηριστικά Κοινωνικοποίησης

- **Αμφίδρομη διαδικασία** (μεταξύ ατόμου & κοινωνίας – συνεχή **αλληλεπίδραση**): Το άτομο όχι παθητικός δέκτης προβαλλόμενων προτύπων αλλά και πομπός επιρροής της διαδικασίας& περιεχόμενου της κοινωνικοποίησης
- **Δυναμική/ εξελικτική: διαφοροποιείται (αλλάζει) από χρονική περίοδο σε χρονική περίοδο και στο χώρο** (από κοινωνία σε κοινωνία, από κοινωνική ομάδα σε κοινωνική ομάδα)
- **Διαρκής / συνεχής** : Ξεκινά με την γέννηση του ατόμου και διαρκεί μέχρι το τέλος της ζωής του, καθώς το άτομο εντάσσεται διαρκώς σε νέες ομάδες, σε νέες φάσεις ζωής
- **Διαδικασία οικοδόμησης συλλογικής ταυτότητας**, επίτευξης κοινωνικών στόχων, κοινωνικής συνοχής, εξασφάλιση αναπαραγωγής/συνέχειας της κοινωνίας στο χρόνο και ομαλή κοινωνική συμβίωση(χρησιμότητα κοινωνικοποίησης για κοινωνία). Το άτομο μοιράζεται το αίσθημα του «εμείς», διαμορφώνει την προσωπικότητά του και την κοινωνική του ταυτότητα, προσκτάται την κοινωνική κληρονομιά του συνόλου, εντάσσεται ομαλά σε ομάδες και κοινωνία (χρησιμότητα κοινωνικοποίησης για άτομο) {στόχοι κοινωνικοποίησης}
- - **Ανάπτυξη του κοινωνικού εαυτού: Οι διαφορετικές προσεγγίσεις**

Οι σύγχρονες απόψεις για την κοινωνικοποίηση συμφωνούν στο ότι κάθε άτομο από τη γέννησή του **δέχεται επιδράσεις από το κοινωνικό του περιβάλλον**, οι οποίες διαμορφώνουν σημαντικά την προσωπικότητά του (λιγότερη έμφαση δίνεται στο ασυνείδητο & στα βιολογικά ένστικτα)

Η **θεωρία της προσωπικότητας**, του Φρόυντ έχει δύο διαστάσεις:

1^η ΔΙΑΣΤΑΣΗ : αφορά τα **ψυχοσεξουαλικά στάδια ανάπτυξης** του ατόμου (στοματικό, πρωκτικό, φαλλικό, λανθάνουσας & γενετήσιας σεξουαλικότητας). Η φυσιολογική ανάπτυξη του ατόμου προϋποθέτει την καταστολή των σεξουαλικών και επιθετικών ορμών του και την ταύτισή του με τα κοινωνικά αποδεκτά πρότυπα του πατέρα ή της μητέρας, καθώς και την **ανάπτυξη της κοινωνικής του συνείδησης**

2^η ΔΙΑΣΤΑΣΗ: Ψυχική οργάνωση της προσωπικότητας –ανάπτυξη του κοινωνικού εαυτού. Μέσα από τη διαδικασία της κοινωνικοποίησης ο πολιτισμός περιστέλλει τις ορμές του ατόμου, με την δημιουργία του «περ-εγώ», της συνείδησης του ατόμου που εσωτερικεύει στο άτομο τις απαγορεύσεις του συνόλου, και καθιστά δυνατή την κοινωνική ζωή:

Συγκρούσεις ΕΚΕΙΝΟ- ΥΠΕΡΕΓΩ: Για να μπορέσει το άτομο να αντιμετωπίσει καταστάσεις που του προκαλούν ένταση και άγχος, καταφεύγει συχνά σε **μηχανισμούς άμυνας**, οι οποίοι είναι κυρίως **έργο του «εγώ»** και λειτουργούν όμως υποσυνείδητα.

Η κοινωνικοποίηση σύμφωνα με τις 3 σχολές

-

A. προσέγγιση της κοινωνικής (συμβολικής) αλληλεπίδρασης

κοινωνική αλληλεπίδραση κατά **Μηντ**= διαδικασία κατά την οποία η σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα στους ανθρώπους (με το παιχνίδι, τη συναναστροφή κτλ.) οδηγεί στη διαμόρφωση, ενός κώδικα επικοινωνίας μεταξύ τους, μέσω του οποίου παράγονται νοήματα και συμβολισμοί.

Τα στάδια της κοινωνικής ανάπτυξης του παιδιού σύμφωνα με τον Μηντ είναι:

1. **Προπαρασκευαστικό στάδιο** της ασυντόνιστης, δοκιμαστικής και τυχαίας συμπεριφοράς, που συνοδεύεται από **μιμήσεις**.
2. **Στάδιο του ατομικού παιχνιδιού**, κατά το οποίο το παιδί παίζει διαφορετικούς, απλούς ρόλους χωρίς συντονισμό ή λογική τάξη (παίζει τους «άλλους»). Οι «**σημαντικοί άλλοι**», ασκούν ιδιαίτερη επίδραση στη διαμόρφωση των προτύπων συμπεριφοράς του.
3. **Στάδιο του ομαδικού παιχνιδιού:** μετάβαση από τους απλούς ρόλους σε οργανωμένους κοινωνικούς ρόλους (με κανόνες, πρότυπα συμπεριφοράς, προσδοκίες)&αφομοίωση τους. Έτσι το παιδί διαμορφώνει τον ολοκληρωμένο του «εαυτό» το εμέ» και εξελίσσεται σε κοινωνικό όν με τη βοήθεια του «**Γενικευμένου άλλου**» = στάσεις και αντιλήψεις που επικρατούν σε μια κοινωνία σε σχέση με τους διαφορετικούς ρόλους.

B. Λειτουργιστική προσέγγιση

Η **κοινωνικοποίηση**, αποσκοπεί:

- στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου,
- στην αποδοχή των προτύπων συμπεριφοράς από όλα τα μέλη της κοινωνίας,
- στην ένταξη των ατόμων στους κοινωνικούς θεσμούς και
- στη διασφάλιση και τη **διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και λειτουργίας της κοινωνίας.**

Γ. Μαρξιστική προσέγγιση

Η κοινωνικοποίηση:

- **Διαιωνίζει την καθεστηκία (υπάρχουσα) τάξη πραγμάτων καθώς μέσω της κοινωνικοποίησης οι άνθρωποι μαθαίνουν να αποδέχονται την κοινωνική/οικογενειακή τους θέση,** και στη συνέχεια αποκτούν συνείδηση της κατάταξής τους στο κοινωνικό πλαίσιο ως κάτι το εντελώς φυσικό (την ώρα που το άτομο κοινωνικοποιείται μαθαίνει στην πραγματικότητα συμπεριφορές, κανόνες και αξίες που προσιδιάζουν σε ορισμένες κοινωνικές θέσεις και αποκτά μια κοινωνική ταυτότητα που ανταποκρίνεται σε συγκεκριμένο στρώμα ή τάξη).
- **Συντηρεί τα κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά προνόμια των κυρίαρχων τάξεων** μέσω δομών όπως, για παράδειγμα, η εκπαίδευση, η οποία αναπαράγει τις κοινωνικές θέσεις.

Κοινό στοιχείο Λειτουργιστών – Μαρξιστών: έμφαση στην επίδραση του κοινωνικού περιβάλλοντος στην ανάπτυξη του ατόμου & όχι στις έμφυτες παρορμήσεις/ένστικτα του ατόμου.

- **Φορείς κοινωνικοποίησης**

Κοινωνική θέση (status): δηλώνει το συγκεκριμένο σημείο που κατέχει ένα άτομο σε ένα ιεραρχημένο σύστημα θέσεων στο οποίο αντιστοιχούν συγκεκριμένα δικαιώματα, υποχρεώσεις, κανόνες.

Κοινωνικός ρόλος: Το σύνολο των προκαθορισμένων/τυπικών συμπεριφορών που αναμένονται από ένα άτομο το οποίο κατέχει μια συγκεκριμένη κοινωνική θέση (η συμπεριφορά που οφείλει να έχει το άτομο επειδή κατέχει μια κοινωνική θέση)

Κοινωνικός θεσμός: οργανωμένο, τυποποιημένο και σταθερό σύστημα θέσεων/ρόλων και αποσκοπεί στην εκπλήρωση μιας βασικής ανάγκης/λειτουργίας της κοινωνίας.

(π.χ. θεσμός της εκπαίδευσης)

Στις σύγχρονες κοινωνίες συχνά ταυτίζονται οι φορείς κοινωνικοποίησης με τους θεσμούς γιατί αυτές είναι οργανωμένες και διέπονται από τυπικούς κανόνες.

- **Φορείς κοινωνικοποίησης** (οικογένεια, σχολείο, φίλοι, Εκκλησία, Μ.Μ.Ε., κράτος)

- **Πρωτογενείς φορείς:** εμφανίζονται πρώτοι στη ζωή του ατόμου, έχουν πρωταρχική επίδραση/σημασία στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του & χαρακτηρίζονται από στενές διαπροσωπικές και συναισθηματικές σχέσεις. Π.χ. οικογένεια, παρέα των συνομηλίκων
- **Δευτερογενείς φορείς** Ακολουθούν χρονικά, έχουν δευτερεύουσα επιρροή, οι σχέσεις μεταξύ των ατόμων είναι περισσότερο τυπικές γιατί ρυθμίζονται βάσει συγκεκριμένων προδιαγραφών. Π.χ. σχολείο, Εκκλησία, χώρος εργασίας, κράτος
-

Ο βαθμός επιρροής των φορέων αλλάζει διαχρονικά

- Από τις αρχές του 20ού αιώνα παρατηρείται **μείωση** της σημασίας φορέων όπως της οικογένειας & της εκκλησίας οι οποίοι παλαιότερα είχαν την αποκλειστική ευθύνη για την κοινωνικοποίηση του ατόμου, ενώ μέρος των λειτουργιών αυτών των φορέων έχει εκχωρηθεί σε άλλους φορείς (π.χ. εκπαιδευτικούς θεσμούς)
- Η επιρροή νέων φορέων π.χ. των ΜΜΕ έχει **αυξηθεί** δραματικά

Ασυμφωνία /σύγκρουση μεταξύ προτύπων

- που προβάλλονται από τους παλιούς φορείς κοινωνικοποίησης (π.χ. τα πρότυπα που διαμορφώνονται από την οικογένεια ή τη θρησκεία).
- που προβάλλονται από τους νεοσύστατους φορείς κοινωνικοποίησης (π.χ. τα πρότυπα που προβάλλονται από τα Μ.Μ.Ε.).
- **Πρωτογενείς φορείς κοινωνικοποίησης**

Οικογένεια- πρωτογενής φορέας κοινωνικοποίησης, οικουμενικός θεσμός αλλά μεταβάλλεται σε κάθε κοινωνία οι όροι συγγένειας, η δομή και το μέγεθός της.

Λειτουργίες που επιτελεί:

1. επιβίωση/ανατροφή/ κοινωνικοποίηση παιδιών
2. διαμορφώνει σημαντικούς κανόνες, τις συνήθειες, αξίες, αντιλήψεις του παιδιού (και την προσωπικότητά του)
3. συναισθηματική ανάπτυξη/στήριξη παιδιών, καταφύγιο αλληλεγγύης

Παρέα συνομηλίκων

Λειτουργίες που επιτελεί:

1. διαμορφώνει τον τρόπο επικοινωνίας, τη σκέψη και τα πρότυπα συμπεριφοράς των παιδιών – προσωπικότητα
2. η αποδοχή των κανόνων της ομάδας (π.χ. γλωσσικός κώδικας, ντύσιμο) αποτελεί στοιχείο που ευνοεί την αίσθηση/ανάγκη του παιδιού ότι ανήκει στην ομάδα των συνομηλίκων.

3. τα παιδιά ανεξαρτητοποιούνται από την οικογένεια, αναπτύσσουν αυτοπεποίθηση και κοινωνικές δεξιότητες(π.χ. επικοινωνία, συνεργασία, ομαδικότητα).
 4. σκιαγραφούν κομμάτι της κοινωνικής μας ταυτότητας («είμαστε οικολόγοι» ή «ροκάδες»).
- **Δευτερογενείς φορείς κοινωνικοποίησης**

Σχολείο

Λειτουργίες που επιτελεί:

1. Μεταβιβάζει στη νέα γενιά τη συσσωρευμένη **γνώση** αλλά και τις κοινές **παραδόσεις** της κοινωνίας, τα αποδεκτά **πρότυπα συμπεριφοράς**.
2. Καθορίζει επαγγελματικούς προσανατολισμούς (**επαγγελματική κοινωνικοποίηση** της νέας γενιάς)
3. Καλλιεργεί **κοινωνικές δεξιότητες** (κριτική σκέψη, συνεργασία, ομαδικότητα), που είναι απαραίτητα εφόδια για κάθε άτομο μέλος της κοινωνίας.

Θρησκεία

Κοινωνικός θεσμός που πραγματεύεται τη σχέση των ανθρώπων με το θείο και συμβάλλει στην κοινωνική ένταξη και την κοινωνικοποίηση του ατόμου

Σύμφωνα με τον Ντυρκέμ

- Μέσα από τη διδασκαλία του θρησκευτικού δόγματος και τις θρησκευτικές τελετές **συγκροτείται & επιβεβαιώνεται η συλλογική ταυτότητα** των ομοθρήσκων π.χ.«εμείς οι χριστιανοί» και ενισχύονται τα ιδανικά και οι αξίες της κοινωνίας.
- η θρησκεία **ενισχύει τους δεσμούς μεταξύ των μελών της και ενώνει τους ομοθρήσκους**

Σύμφωνα με τον Βέμπερ

- η θρησκευτική συμπεριφορά είναι στην ουσία προσανατολισμένη προς τον επίγειο κόσμο. π.χ.-η εμφάνιση του προτεσταντισμού, ο οποίος έδινε έμφαση στις αξίες της ασκητικής ζωής, της αποταμίευσης, της σκληρής εργασίας και της επένδυσης, συνδέεται ιστορικά με την ανάπτυξη του καπιταλισμού στην Ευρώπη.
- μπορεί να επηρεάσει τον οικονομικό και τον επαγγελματικό προσανατολισμό των ανθρώπων.

Σύμφωνα με τη σύγχρονη λειτουργιστική θεωρία

Η θρησκεία αποτελεί το φορέα κοινωνικοποίησης που συντείνει στη σύνδεση των μελών και εντέλει στην ενοποίηση και συνοχή της κοινωνίας με διάφορους τρόπους:

α. Επηρεάζει τα πρότυπα συμπεριφοράς των ομόθρησκων ατόμων.

β. Διαμορφώνει τους κοινωνικούς κανόνες και τις συμπεριφορές τους.

γ. Δραστηριοποιείται με παρεμβάσεις κοινωνικού περιεχομένου (π.χ. δωρεά οργάνων, συσσίτια για απόρους, προγράμματα για νέους).

Μέσα μαζικής Επικοινωνίας

Λειτουργίες που επιτελούν:

- ψυχαγωγούν, ενημερώνουν, μορφώνουν
- ασκούν κριτική, ειλικρινή ή ιδιοτελή, επηρεάζοντας την κοινή γνώμη,
- προβάλλουν πρότυπα συμπεριφοράς, αναδεικνύουν κοινωνικούς ρόλους, κατασκευάζουν είδωλα,
- μπορούν να επηρεάσουν τη σκέψη των ατόμων, αλλά και ολόκληρη την προσωπικότητά τους

Οι **νέοι**, ως πιο ευάλωτοι δέκτες, μιμούνται ή ταυτίζονται πολλές φορές με διάφορα είδωλα, επηρεάζεται η προσωπικότητά τους. Όμως, η μίμηση ή η ταύτιση αυτή αντανακλά τις ανάγκες της διαφήμισης και της αγοράς και όχι τις δικές τους ανάγκες και η άκριτη, παθητική αποδοχή των προϊόντων των Μ.Μ.Ε. από τις πολύ νεαρές ηλικίες είναι προβληματική.

Γι' αυτό επιβάλλεται η ενεργοποίηση των πολιτών, αλλά και των δημοσιογράφων (και του κράτους), ώστε να ελέγχονται με όρους ποιότητας τα προσφερόμενα αγαθά των ηλεκτρονικών Μ.Μ.Ε. (τηλεόραση, διαδίκτυο).

Κράτος

Το κράτος αποτελεί ένα θεσμοθετημένο φορέα (τυπικό-επίσημο) κοινωνικοποίησης ιδιαίτερα σημαντικό. Ο τρόπος διακυβέρνησης (νομοθετική/ εκτελεστική/δικαστική εξουσία):

α) Ασκει επίδραση στη λειτουργία των σημαντικότερων φορέων κοινωνικοποίησης, όπως είναι η οικογένεια (π.χ. με την αναμόρφωση του οικογενειακού δικαίου), το σχολείο (π.χ. μέσω των προγραμμάτων της εκπαίδευσης, των βιβλίων, του εξεταστικού συστήματος), τα Μ.Μ.Ε. (π.χ. με τον κώδικα δεοντολογίας των δημοσιογράφων, αλλά και με τους κανόνες λειτουργίας τηλεοπτικών σταθμών).

β) Διαμορφώνει τα πρότυπα συμπεριφοράς των πολιτών (π.χ. η συμπεριφορά και το ήθος των κυβερνώντων επηρεάζει το αίσθημα δικαίου του πολίτη, προάγει ή υπονομεύει τη διαφάνεια, την ισονομία κτλ.).

γ) Η κρατική εξουσία επιβάλλει κανόνες σε όλα τα επίπεδα και επηρεάζει τις σχέσεις των ανθρώπων σε επίπεδο οικονομικό (φορολογία, εισοδήματα), σε επίπεδο κοινωνικό (εκπαιδευτικό σύστημα, πρόνοια), σε επίπεδο πολιτικό (ελευθερία γνώμης, συμμετοχή σε συνδικαλιστικές ενώσεις και πολιτικά κόμματα κτλ.).

Θεσμοθετημένοι θεσμοί/φορείς: Αυτοί που δημιουργούνται με νόμους (τυπικοί) και χρησιμοποιούν τυπικές στρατηγικές για τη ρύθμιση της συμπεριφοράς των

ατόμων Θεσμοποιημένοι θεσμοί/φορείς: Αυτοί που δημιουργούνται με την άτυπη μακροχρόνια

σταδιακή επανάληψη σχέσεων/δραστηριοτήτων (π.χ. τα έθιμα μπορούν να εξελιχθούν σε θεσμούς)

3.4. Κοινωνικός έλεγχος – Μορφές Κοινωνικού ελέγχου

Έννοια

Ο κοινωνικός έλεγχος είναι το σύνολο των μηχανισμών /μέσων που χρησιμοποιεί μια κοινωνία ή ομάδα για να γίνουν αποδεκτές οι αξίες της και να εφαρμοστούν οι κανόνες της από τα μέλη της.

Στόχος του να εξασφαλίσει την τήρηση των κανόνων και των αξιών και η αποτροπή της παραβίασης τους από τους πολίτες.

Αναγκαιότητα της ύπαρξης του κοινωνικού ελέγχου

Η ύπαρξη των κοινωνικών κανόνων δεν αρκεί από μόνη της για να πειθαρχήσουν τα άτομα. Είναι απαραίτητο να έχει η κοινωνία ή η κοινωνική ομάδα και τη δύναμη να επιβάλει μια συστηματική εφαρμογή τέτοιων κανόνων, καθώς και ορισμένες συνέπειες για εκείνους που αποκλίνουν από τις κοινωνικές επιταγές.

Διασφαλίζουν μια **ομοιομορφία**, ένα κοινό παρονομαστή στη συμπεριφορά των μελών ενός κοινωνικού συνόλου αναγκαίος για τη συνοχή, την ισορροπία και τάξη αλλά και την ύπαρξη του κοινωνικού αυτού συνόλου και ολόκληρης της κοινωνίας.

Πότε ασκείται: Ο κοινωνικός έλεγχος εφαρμόζεται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες τα μέλη μιας κοινωνικής ομάδας παρεκτρέπονται από τα αποδεκτά είδη συμπεριφοράς είτε γιατί δεν έχουν εσωτερικεύσει αποτελεσματικά ή αποδεχθεί τις κυρίαρχες κοινωνικές αξίες, είτε γιατί σε δεδομένες χρονικές στιγμές παρασύρονται και υιοθετούν αντίθετες προς εκείνες που επικρατούν στην ομάδα

Σχέση κοινωνικού ελέγχου και κοινωνικοποίησης: Ο κοινωνικός έλεγχος συνδέεται άμεσα και λειτουργεί συμπληρωματικά με αυτήν. Ελέγχει, υποστηρίζει και κατακυρώνει τη διαδικασία της κοινωνικοποίησης. Ό,τι δεν επιτυγχάνεται με τη συγκατάθεση και τη συναίνεση, επόμενο είναι να γίνεται προσπάθεια να επιτευχθεί με δυναμικότερα και ισχυρότερα μέσα.

Τρόποι δράσης κοινωνικού ελέγχου

Μηχανισμοί **επιβράβευσης:**
εμψύχωση, – ανταμοιβή, αποδοκιμασία, αναγνώριση (π.χ. αριστείο, κύπελλο, χειροκρότημα)

Ο **προληπτικός** ή ενδεχόμενος έλεγχος έχει ως στόχο να προλάβει την εκδήλωση της παραβίασης των κανόνων, λειτουργεί δηλαδή ως **υπόσχεση**

Μηχανισμοί **τιμωρίας** – **κύρωσης** των ατόμων π.χ. ποινές, μορφασμοί αποδοκιμασίας, κατακραυγή, αποβολή ενός προσώπου από την παρέα κ.α.

Ο **κατασταλτικός** ή ενεργός έλεγχος επιβάλλει ποινές όταν τα άτομα προχωρούν σε μη αποδεκτές πράξεις, συνοδεύεται δηλαδή από κάποια

ή προσδοκία και ως απειλή ή φόβος.

συγκεκριμένη δράση του κοινωνικού συνόλου.

Μορφές κοινωνικού ελέγχου

A) Ο **τυπικός**/ θεσμοθετημένος κοινωνικός έλεγχος περιλαμβάνει τις ποινές που επιβάλλονται από τους επίσημους τυπικούς φορείς (όπως η αστυνομία, τα δικαστήρια) και αφορά την παράβαση των νόμων – για παραβίαση θεμελιωδών αξιών & κανόνων

B) Ο **άτυπος**/ μη θεσμοθετημένος κοινωνικός έλεγχος περιλαμβάνει τις υποδείξεις, τις παρατηρήσεις, τις γνώμες και την κριτική που εκφράζουν τα μέλη των κοινωνικών ομάδων που ανήκομε (γονείς, φίλοι, γείτονες, συνάδελφοι) – για παραβίαση των προτύπων της ομάδας/ λιγότερο θεμελιωδών κανόνων

Γ) **Αυτοέλεγχος/ εσωτερικός έλεγχος** του ατόμου: Πρόκειται για την εσωτερίκευση των αξιών και των κανόνων συμπεριφοράς που επιτυγχάνεται από την περίοδο της πρώιμης κοινωνικοποίησης του ατόμου. Κάθε άτομο αξιολογεί πριν από κάθε ενέργεια τις πιθανές συνέπειες της πράξης του. Οι συνέπειες αυτές το ενθαρρύνουν ή το αποτρέπουν να ενεργήσει, ανάλογα με το βαθμό εσωτερίκευσης των κοινωνικών αξιών.

Αλλαγές στην άσκηση του κοινωνικού ελέγχου

Οι συνολικές μεταβολές, που έγιναν με την εξέλιξη των κοινωνιών από παραδοσιακές σε σύγχρονες, επηρέασαν και άλλαξαν και τον κοινωνικό έλεγχο τόσο ως προς το περιεχόμενο όσο και ως τα μέσα και τους φορείς άσκησης. Αυτό συμβαίνει γιατί τόσο η κοινωνικοποίηση όσο και ο κοινωνικός έλεγχος είναι μια διαδικασία διαρκούς διαλεκτικής αλληλεπίδρασης μεταξύ του κοινωνικού περιγύρου και των ατόμων.

Ο ξυλοδαρμός π.χ. αποτελούσε συνηθισμένη μορφή κοινωνικού ελέγχου από τους γονείς ή το δάσκαλο. Σήμερα η άσκηση βίας και αυταρχισμού απαγορεύεται και τα εκπαιδευτικά συστήματα έχουν γίνει περισσότερο ανεκτικά στις διαφορετικές συμπεριφορές, η προσωπικότητα των μαθητών γίνεται σεβαστή και τα δικαιώματά τους αναγνωρίζονται.

*Στις μέρες μας η έννοια του κοινωνικού ελέγχου τείνει να αντικατασταθεί με τις έννοιες «κοινωνική προσαρμογή», «ενσωμάτωση» ή ένταξη.

- **Η κοινωνικοποίηση ως συνεχής διαδικασία κοινωνικής μάθησης**

Η κοινωνικοποίηση αποτελεί μια **διά βίου κοινωνική μάθηση** πραγματοποιείται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου καθώς αυτό αναλαμβάνει πολλούς και διαφορετικούς ρόλους στην πορεία της ζωής του.

Πολιτική κοινωνικοποίηση του ατόμου: ξεκινά ήδη από την οικογένεια (π.χ. ως παιδί συνοδεύει τους γονείς στις κάλπες), συνεχίζεται στο σχολείο με τη συμμετοχή του στα μαθητικά συμβούλια και εντείνεται με την ηλικία του και τη συμμετοχή του σε εκλογές, σε πολιτικά κόμματα, σε ενώσεις ή σε συλλόγους κτλ.

Επαγγελματική κοινωνικοποίηση του ατόμου: ξεκινά από την οικογένεια (π.χ. επαγγελματικά πρότυπα των γονέων), συνεχίζεται στο σχολείο με τον επαγγελματικό προσανατολισμό και κλιμακώνεται με την είσοδο του ατόμου στο χώρο της εργασίας.

Σχέση κοινωνικών ρόλων – κοινωνικοποίησης: Μέσω των διαφορετικών κοινωνικών ρόλων που αναλαμβάνει το άτομο εσωτερικεύει τα πρότυπα συμπεριφοράς που οριοθετούν τις ενέργειές του (π.χ. ο ρόλος του πατέρα μέσα στην οικογένεια, ο ρόλος του στο επαγγελματικό πεδίο, ο πολιτικός ή συνδικαλιστικός ρόλος κτλ.). Από τους ρόλους αυτούς απορρέουν διαφορετικές υποχρεώσεις, προσδοκίες, απαιτήσεις, δεξιότητες και δικαιώματα, τα οποία το άτομο θα πρέπει να γνωρίσει προκειμένου να είναι αποτελεσματικό και ευχαριστημένο.

Επανακοινωνικοποίηση: η διαδικασία επανασύνδεσης του ατόμου με το κοινωνικό σύνολο.

Πότε απαιτείται; Είναι πιθανόν στην πορεία της ζωής του το άτομο να αναλάβει κάποιους ρόλους υποχρεωτικούς ή έκτακτους, όπως για παράδειγμα φαντάρος στο στρατό, ασθενής σε νοσοκομείο, οικότροφος, ή ακόμη έγκλειστος σε ίδρυμα. Στις περιπτώσεις αυτές οι απαιτήσεις και οι προσδοκίες συμπεριφοράς είναι διαμετρικά αντίθετες από αυτές που το άτομο είχε συνηθίσει μέχρι τότε στη ζωή του. Όταν τελειώσει αυτή η έκτακτη περίοδος της ζωής του το άτομο καλείται να επανενταχθεί στην κοινωνία (να ξεκινήσει ή να συνεχίσει την επαγγελματική του πορεία, να βρει τους παλιούς του φίλους ή να κάνει νέες γνωριμίες)

Διαφοροποίηση ρόλων: Οι ρόλοι που καλούνται να αναλάβουν τα άτομα καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους διαφοροποιούνται (μεταβάλλονται) :

A) από μια κοινωνία σε μια άλλη, από κοινωνική ομάδα σε κοινωνική ομάδα

B) από άτομο σε άτομο – κάθε άτομο «παίζει», «ερμηνεύει» το ρόλο του με ένα δικό του τρόπο. Σύμφωνα με τον κοινωνιολόγο Γκόφμαν, οι διάφοροι κοινωνικοί ρόλοι, όπως και

οι προδοκίες που έχουν οι άλλοι από τη συμπεριφορά μας σε συγκεκριμένες συνθήκες, μοιάζουν με σενάρια οποία καλούμαστε να ερμηνεύσουμε. Υποδυόμαστε επομένως αυτούς τους ρόλους και διεκπεραιώνουμε την ερμηνεία τους σύμφωνα με την κοινωνική εκπαίδευσή που έχουμε λάβει, αλλά και σύμφωνα με τις απαιτήσεις του κοινωνικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο διαδραματίζονται οι κοινωνικές σχέσεις.

Πότε διαμορφώνεται ο χαρακτήρας και η συμπεριφορά των ανθρώπων;

Κοινωνιολόγοι

Η κοινωνικοποίηση είναι μια συνεχής, αδιάλειπτη και ανοικτή διαδικασία, η οποία ξεκινά από τη γέννηση του ατόμου και συνεχίζεται σε ολόκληρη την πορεία της ζωής του. **Κριτική** (στις θεωρίες των ρόλων): δε λαμβάνονται υπόψη τα προσωπικά χαρακτηριστικά κάθε ατόμου, οι σχέσεις εξουσίας που συνδέουν το σύστημα των ρόλων, η συμβολή των κοινωνικών κινημάτων στη μεταβολή των κοινωνιών

Κλασικοί ψυχαναλυτές

Ο χαρακτήρας και η συμπεριφορά των ανθρώπων διαμορφώνονται στην παιδική ηλικία

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ 3^{ου} κεφαλαίου

1. Σχολιάστε την άποψη ορισμένων Κοινωνιοβιολόγων ότι «κάθε ανθρώπινη συμπεριφορά είναι γενετικά προγραμματισμένη».
2. Τι εννοούμε λέγοντας ότι «οι ανθρώπινες συμπεριφορές στην συντριπτική τους πλειοψηφία είναι κοινωνικά προσδιορισμένες»;
3. Τι ονομάζουμε κοινωνικοποίηση και ποιοι είναι οι ψυχο-κοινωνικοί μηχανισμοί μέσω των οποίων επιτελείται;
4. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της κοινωνικοποίησης. Ποιο θεωρείτε σπουδαιότερο;
5. Ποιοι είναι οι σημαντικότεροι στόχοι της κοινωνικοποίησης;
6. Ποια είναι η προσέγγιση του Φρόντ σχετικά με την ψυχική οργάνωση της προσωπικότητας του ατόμου; Θεωρείται ότι είναι σφαιρική;
7. Ποια τα στάδια της κοινωνικής ανάπτυξης του παιδιού κατά τον Μιντ; Γιατί ο Μιντ θεωρείται εκπρόσωπος της κοινωνικής αλληλεπίδρασης;
8. Πού αποσκοπεί η κοινωνικοποίηση σύμφωνα με τους Λειτουργιστές;
9. Πώς προσεγγίζουν την κοινωνικοποίηση οι Μαρξιστές;
10. Να συγκρίνετε τις απόψεις των λειτουργιστών και των μαρξιστών για την κοινωνικοποίηση.
11. Περιγράψτε τους πρωτογενείς και τους δευτερογενείς φορείς κοινωνικοποίησης. Πώς έχει αλλάξει ο βαθμός επιρροής τους διαχρονικά;

12. Ανάμεσα σε ποιους φορείς κοινωνικοποίησης προκύπτει ασυμφωνία/σύγκρουση ως προς τα προβαλλόμενα πρότυπα; Να δώσετε παραδείγματα.
13. Αναλύστε τους λόγους για τους οποίους όχι μόνο διαφορετικοί αλλά και ο ίδιος φορέας κοινωνικοποίησης, μεταδίδουν διαφορετικά ή και αντιφατικά μηνύματα.
14. Ποια προβλήματα μπορεί να δημιουργήσει η μετάδοση διαφορετικών ή αντιφατικών μηνυμάτων στα κοινωνικοποιούμενα άτομα; Να αναφέρετε παραδείγματα.
15. Ποιες λειτουργίες/αρμοδιότητες επιτελεί η οικογένεια ως φορέας κοινωνικοποίησης;
16. Ποιες λειτουργίες/αρμοδιότητες επιτελεί η παρέα συνομηλίκων ως φορέας κοινωνικοποίησης;
17. Ποιες λειτουργίες/αρμοδιότητες επιτελεί το σχολείο ως φορέας κοινωνικοποίησης;
18. Ποιες λειτουργίες/αρμοδιότητες επιτελεί η θρησκεία ως φορέας κοινωνικοποίησης; Γιατί έχει μειωθεί ο ρόλος της θρησκείας ως φορέα κοινωνικοποίησης στις σημερινές κοινωνίες;
19. Ποιες λειτουργίες/αρμοδιότητες επιτελούν τα ΜΜΕ ως φορέας κοινωνικοποίησης;
20. Ποιες λειτουργίες/αρμοδιότητες επιτελεί το κράτος ως φορέας κοινωνικοποίησης; Γιατί έχει αυξηθεί ο ρόλος του κράτους ως φορέα κοινωνικοποίησης στις σημερινές κοινωνίες;
21. Τι είναι ο κοινωνικός έλεγχος, ποιος ο στόχος του και με ποιους τρόπους/ μηχανισμούς ασκείται;
22. Ποιες είναι οι μορφές κοινωνικού ελέγχου;
23. Να συγκρίνετε τους φορείς κοινωνικοποίησης ως προς τα μέσα που χρησιμοποιούν για την άσκηση του κοινωνικού ελέγχου.
24. Να δώσετε παραδείγματα άσκησης κοινωνικού ελέγχου στο χώρο του σχολείου, της οικογένειας και της παρέας.
25. Ποιες είναι οι μορφές κοινωνικού ελέγχου;
26. Ποια είναι η σχέση κοινωνικών ρόλων και κοινωνικοποίησης;
27. Πού και πως διαδραματίζεται η πολιτική και η επαγγελματική κοινωνικοποίηση;

Τι ονομάζουμε επανακοινωνικοποίηση και πότε/γιατί συμβαίνει;

28. Τι σημαίνει ότι η άσκηση των ρόλων διαφοροποιείται από μια κοινωνία σε μια άλλη και από άτομο σε άτομο;
29. Ποια η διαφορά της κλασικής ψυχαναλυτικής προσέγγισης και των Κοινωνιολόγων ως το πότε διαμορφώνεται ο χαρακτήρας και η συμπεριφορά των ανθρώπων;